PROBLEMOS ANALIZĖ
ŠVIETIMO

Kiek laiko mokosi Lietuvos mokiniai palyginti su kitomis Europos šalimis ir kokį poveikį mokymosi laikas turi mokinių pasiekimams?

2019
spalis,
Nr. 3 (174)
ISSN 2669-0977

Šaltinis: *ŠMSM bendrieji ugdymo planai*

Pagrindiniai klausimai

Kaip ir kodėl keitėsi mokslo metų trukmė Lietuvoje?

Kaip siejasi privalomojo ugdymo trukmė ir ugdymo valandų skaičius?

Kiek laiko per metus Lietuvos mokiniai mokosi ir atostogauja palyginti su kitų Europos šalių mokiniais?

Kokios yra mokymosi valandų sąsajos su privalomojo ugdymo trukme?

Kiek valandų per savaitę ir per dieną tenka mokytis mokiniams?

Kiek dienų ir valandų per mokslo metus mokosi Lietuvos mokiniai lyginant su kitų Europos šalių mokiniais?

Kaip siejasi mokymuisi skiriamas laikas ir mokymosi pasiekimai?

Analizės rezultatų aptarimas

- 2016 m. Lietuvos mokinių mokslo metų trukmė buvo viena trumpiausių Europoje (32–34 savaitės), nors daugumoje kitų Europos šalių ugdymo procesas truko nuo 37 iki 40 savaičių. 2017–2018, 2018–2019 mokslo metai Lietuvoje buvo pailginti, siekiant subalansuoti mokymosi krūvį, ir kartu su kitomis priemonėmis – gerinti ugdymo kokybę. **Pailginus mokslo metus Lietuvos pradinių klasių mokiniai išliko tarp trumpiausiai besimokančių ir ilgiausias vasaros atostogas turinčių Europoje, o pagrindinio ugdymo programos mokinių mokslo metai ir vasaros atostogos trunka panašiai kaip daugelyje Europos šalių (regionų)**.
- Vertinant mokymosi laiko krūvį pagal tai, kiek valandų vidutiniškai yra mokomasi per dieną, 2018–2019 m. m. Lietuvos **pradinių klasių mokiniai mokėsi mažiau valandų per dieną nei daugelyje kitų Europos šalių, o pagrindinio ugdymo programos mokinių mokymosi laiko krūvis padidėjo pastebimiau**, tačiau Lietuva vis dar patenka į šalių grupę, kurioje valandų, skirtų mokymuisi, vidurkis dienai yra palyginti mažesnis nei vidutinis Europoje.
- Išanalizuotos mokymosi trukmės sąsajos su mokinių pasiekimais rodo, kad: 1) **Pernelyg ilga** (60 val. per savaitę ar daugiau) **bendra mokymosi trukmė turi neigiamos įtakos pasiekimams**. 2) **Optimali namų darbų ruošimo trukmė** (nuo 45 min. ir ne daugiau nei 3 val. per savaitę) **padeda pasiekti aukštesnius rezultatus.** 3) **Didelę neigiamą įtaką mokinių pasiekimams turi pamokų praleidimas ir vėlavimas**. 4) **Didesnis valandų skaičius, skirtas gamtos mokslų pamokoms, turėjo teigiamos įtakos penkiolikmečių PISA 2015 tyrime gamtamokslinio raštingumo rezultatams**, tačiau kiti tyrimai (PIRLS, TIMSS) rodo, kad aukščiausius rezultatus pasiekusiose pasaulio šalyse dalykų pamokoms skiriamas laikas skiriasi reikšmingai, tad darytinos įžvalgos, kad geriems mokinių ugdymo(si) rezultatams tose šalyse didesnę įtaką turi kiti veiksniai (pavyzdžiui, mokytojų dėmesys tam tikrų gebėjimų ugdymui).
- **Lietuvos pradinių klasių mokiniai**, mokydamiesi net mažiau valandų nei vidutiniškai Europoje, **geba pasiekti gerus rezultatus**, o tai sietina su aukštesne pamokų kokybe. **Pagrindinio ugdymo pakopos mokinių pasiekimai tarptautiniuose tyrimuose vidutiniški**, o nacionaliniai tyrimai rodo pasiekimų skirtumus, todėl didžiausio teigiamo poveikio iš mokslo metų pailginimo galime tikėtis šios ugdymo programos mokinių pasiekimams, ypač jeigu kartu bus taikomos ugdymo kokybės gerinimo priemonės.

Kaip ir kodėl keitėsi mokslo metų trukmė Lietuvoje?

Ilgą laikotarpį (1998–2007 m.) Lietuvoje mokslo metai pagrindinio ugdymo pakopos ir vidurinio ugdymo programos (išskyrus baigiamąją klasę) mokiniams truko 195 dienas (39 savaites) per mokslo metus. 2002 m. atliktas 11, 13 ir 15 metų mokinių nuomonės tyrimas rodė, kad daug arba gana daug apkrauti mokyklos užduotimis jautėsi net 59 proc. mokinių (Lenčiauskienė, Zaborskis, 2005). Kiti tyrimai (Barkauskaitė ir kiti, 2004; Sketerskienė, 2009) taip pat rodė, kad mokymosi krūviai yra per dideli ir turi būti optimizuoti. Siekiant subalansuoti mokymosi laiko krūvį, gerinti ugdymo kokybę, nuo 2008 m. mokslo metus pradėta trumpinti, imtasi atnaujinti bendrojo ugdymo programas. Po 2008 m. atliktų pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pakeitimų, nebekeičiant ugdymo turinio apimčių (išskyrus 2011 m. atnaujintas vidurinio ugdymo programas) ir trumpėjant mokslo metams, mokiniams palaipsniui vėl ėmė didėti mokymosi laiko krūvis. Mokyklos nebespėdavo tinkamai įgyvendinti ugdymo programų, mokiniai neįtvirtindavo žinių ir gebėjimų. 2016 m., *Eurydice* duomenimis, Lietuvos mokinių mokslo metų trukmė jau buvo tapusi viena trumpiausių Europoje (32–34 savaitės), nors daugumoje kitų Europos šalių ugdymo procesas truko nuo 37 iki 40 savaičių.

Greta kitų priežasčių, sprendimą vėl ilginti mokslo metų trukmę lėmė ir gana žemi Lietuvos penkiolikmečių rezultatai PISA pasiekimų tyrimuose bei EBPO, į kurią Lietuva neseniai įstojo, ekspertų rekomendacijos. Ekspertai teigė, kad ilgesni mokslo metai – vienas iš veiksnių, galinčių padėti pagerinti mokinių pasiekimus.

EBPO ekspertai rekomendacijose Lietuvos švietimo politikai pasiūlė kelis būdus, kaip būtų galima pailginti mokymuisi skirtą laiką (OECD, 2017): 1) didinti mokymosi dienų skaičių per metus; 2) didinti privalomojo ugdymo metų skaičių; 3) didinti pamokų per dieną skaičių. Apibendrindami rekomendacijas, EBPO ekspertai teigė, kad tikslingiausia būtų pailginti mokslo metus ir ankstinti pradinį ugdymą vieneriais metais (OECD, 2017). Ankstesnė analizė (Pradinio ugdymo organizavimo ypatumai: kiek tai turi įtakos mokinių pasiekimams?, 2015) atskleidė, kad kokybiškas ankstyvasis ugdymas turi didelę įtaką sėkmingai tolesnei vaiko raidai ir jo mokymuisi. Vaikų, ilgiau dalyvaujančių ankstyvajame ugdyme, pasiekimai yra aukštesni. Todėl pastaruoju metu daugelyje Europos šalių institucinis ugdymas ankstinamas, o Lietuvoje vyksta diskusijos dėl privalomo ugdymo ankstinimo.

2017–2018, 2018–2019 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose padidintas mokslo metų dienų skaičius (tolesnių mokslo metų ugdymo planuose ugdymo dienų skaičius nebus didinamas):

- *1–4 klasių mokiniams* 2017–2018 m. m. pradžia ir pabaiga nesiskyrė nuo 2016–2017 m. m., tačiau, atsisakius papildomų 10 dienų trukmės atostogų, mokslo metai tapo dviem savaitėmis ilgesni ir truko 170 ugdymo dienų. 2018–2019 m. m. pailginti dar 5 dienomis – iki 175 dienų;
- *5–10 ir I–III gimnazijos klasių mokiniams* 2017–2018 m. m. ilgėjo dviem savaitėmis, o 2018–2019 m. m. pridėjus dar 5 dienas išaugo iki 185 dienų;
- *IV gimnazijos klasės mokiniams* mokslo metų trukmė nesikeitė, t. y. mokslo metai truko 165 dienas ir baigėsi gegužės pabaigoje; 2019–2020, 2020–2021 m. m. ugdymo planuose mokymosi dienų skaičius sumažintas iki 163).

Toliau apžvelgsime, kiek laiko po įvykdytų mokslo metų ilginimo pokyčių mokosi Lietuvos mokiniai lyginant su kitų Europos šalių mokiniais.

Kaip siejasi privalomojo ugdymo trukmė ir ugdymo valandų skaičius?

Privalomasis ugdymas Europos šalyse trunka įvairiai – nuo 8 iki 12 metų. 20 šalių privalomasis ugdymas apima pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, 23 šalyse – bent vieną vidurinio ugdymo programos klasę. Bendras mokymosi valandų skaičius per visą privalomojo ugdymo laikotarpį šalyse paprastai susijęs su jį sudarančių mokslo metų skaičiumi: **kuo daugiau mokslo metų įeina į privalomojo ugdymo laikotarpį, tuo daugiau ugdymo valandų mokomasi**.

Lyginant Lietuvos situaciją su šalimis, kuriose privalomasis ugdymas taip pat trunka 10 metų, matyti, kad **Lietuvoje bendras privalomojo ugdymo valandų skaičius** (7 080 val.) 2017–2018 m. m. buvo **mažesnis nei kitose šalyse:** privalomojo ugdymo valandų skaičius šiose šalyse svyruoja nuo 7 386 val. Vokietijoje iki 10 960 val. Danijoje (1 pav.) per visą privalomojo ugdymo laikotarpį.

[1] Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA skirtas įvertinti penkiolikmečių sukauptas žinias ir gebėjimus, reikalingus visaverčiam dalyvavimui visuomenės gyvenime. Tyrimas atliekamas kas 3 metus. Lietuva šiame tyrime dalyvavo penkis kartus – 2006, 2009, 2012, 2015, 2018 m, tačiau rašant šią problemos analizę remtasi naujausiais prieinamais – 2015 m. duomenimis.

1 pav. **Bendras privalomojo ugdymo valandų skaičius, tenkantis ugdymo pakopai, ir ugdymo trukmė metais (2017–2018 m. m. duomenys)***

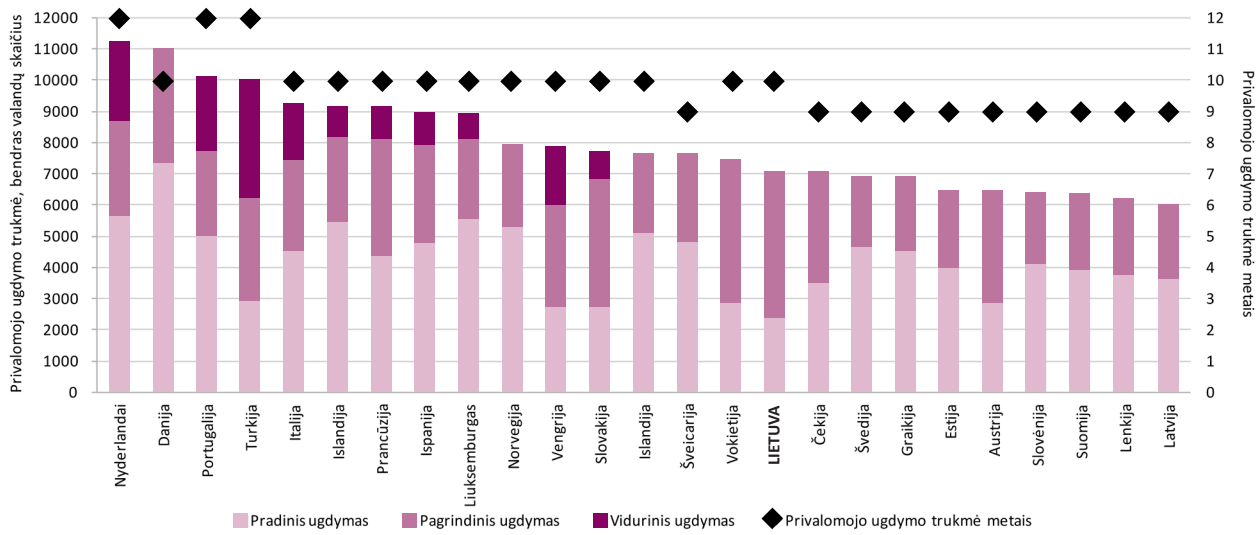

* Pateikiami duomenys tik tų šalių, apie kurias jie prieinami tiek *Eurydice* leidiniuose, tiek EBPO statistikos duomenų bazėje. Vokietijos duomenys 2017 m., Graikijos ir Austrijos duomenys 2018 m.

Šaltinis: *Ugdymo trukmė metais, Eurydice, 2018 d; Privalomojo ugdymo trukmė val., OECD, 2018*

Kiek laiko per mokslo metus Lietuvos mokiniai mokosi ir atostogauja palyginti su kitų Europos šalių mokiniais?

Eurydice duomenimis, 2018–2019 m. m. Europos šalyse truko nuo 156 iki 200 dienų.

Pastaraisiais metais 25 šalyse (regionuose) rekomenduojamas minimalus ugdymo valandų skaičius[2] nesikeitė, keliose šalyse valandų skaičius keitėsi nežymiai. Radikaliausiai kito mokymosi valandos Lietuvoje ir Juodkalnijoje. Juodkalnijoje, kitaip nei Lietuvoje, mokymo valandų sumažėjo, nes buvo itin sumažintas pamokų per savaitę skaičius (Eurydice, 2018 d).

2017–2018 m. m. Lietuvos pradinių klasių mokiniai vis dar mokėsi mažiausiai valandų per vienerius mokslo metus, o pagrindinio ugdymo pakopos mokiniai mokėsi daugiau valandų nei kitų 12 šalių mokiniai, tačiau mažiau valandų nei kitų 24 šalių mokiniai (2 pav.). 2018–2019 m. m. Lietuvos pagrindinio ugdymo pakopos mokiniai jau mokysis ilgiau nei Suomijos ir dalies kitų šalių mokiniai, kurie lig šiol mokėsi ilgiau.

2 pav. **Metinių ugdymo valandų** skaičius 2017–2018 m. m.**

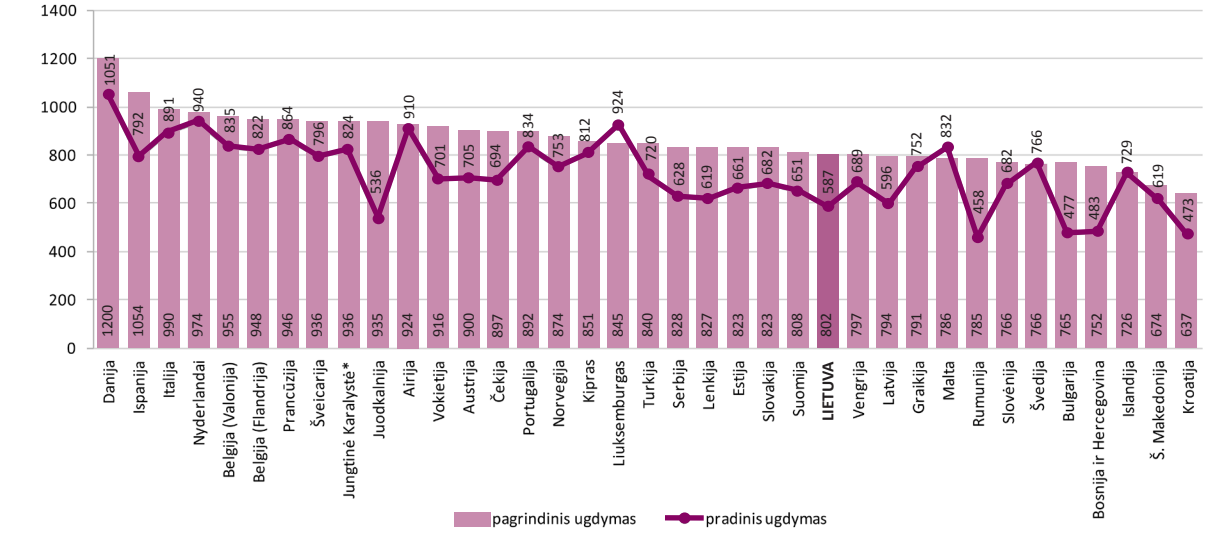

* Jungtinėje Karalystėje valandų skaičius: 787–861 pradiniame ugdyme, 922–950 pagrindiniame ugdyme; Nyderlanduose pagrindiniame ugdyme mokomasi 925–1000 val. ** Pateikiamas astronominėmis valandomis (60 min.).

Šaltinis: *Eurydice, 2018 b*

[2] Lietuvoje – minimalus privalomų pamokų skaičius.

Vasaros atostogos visose Europos šalyse trunka ilgiausiai; jos prasideda įvairiu metu tarp gegužės pabaigos ir liepos antrosios pusės, daugumoje šalių – birželio viduryje ir trunka iki rugpjūčio pabaigos. Aštuoniose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje, vasaros atostogų trukmė skiriasi pagal ugdymo pakopą, tačiau daugumoje šalių tiek pradinio, tiek pagrindinio ugdymo pakopos mokinių atostogų trukmė vienoda. **Vasaros atostogų trukmės vidurkis Europoje – apie 10 savaičių, minimali trukmė – 6 savaitės, maksimali – 15 savaičių pradiniame ugdyme ir 13 savaičių pagrindiniame ugdyme**. Daugumoje šalių mokiniai, be įprastų vasaros atostogų, dar turi trejas ketverias atostogas per mokslo metus ugdymo proceso metu: rudens, Kalėdų ir Naujųjų metų, žiemos, pavasario (Velykų), tačiau atostogų dienų skaičius Europos šalyse labai skiriasi.

Mokslininkai diskutuoja apie ilgų vasaros atostogų poveikį vaikų mokymui(si). Teigiama, kad vaikai mokosi geriausiai, kai yra tęstinis mokymas(is), trijų mėnesių pertrauka yra per ilga, nes nutraukia mokymosi ritmą, mokiniai užmiršta išmoktus dalykus ir, grįžę rudenį į mokyklą, turi kartoti išeitą mokymosi medžiagą. Ilga pertrauka gali turėti neigiamų pasekmių vaikams iš socialiai pažeidžiamos aplinkos, nes jie turi mažiau galimybių dalyvauti vasaros stovyklose, lankytis muziejuose, užsiimti kita ugdančia veikla. Tokių pasekmių galima išvengti, trumpinant vasaros atostogas, tolygiau paskirstant visų mokslo metų atostogų dienas (turint daugiau, bet trumpesnių atostogų), organizuojant ugdymo veiklas vasaros atostogų metu vaikams iš socialiai pažeidžiamos aplinkos.

2017–2018 m. m. Lietuvos pradinių klasių mokiniai buvo tarp daugiausiai atostogų turinčių mokinių Europoje per kalendorinius metus. Kita vertus, keliose šalyse, kuriose vasaros atostogos trunka trumpiau, mokiniai turi daugiau ir ilgesnių kitų atostogų tarp ugdymo laikotarpių (3 pav.). Pavyzdžiui, Prancūzijoje pradinio ugdymo pakopos mokinių vasaros atostogos yra vienos iš trumpesnių (8 savaitės), tačiau dar 8 savaites mokiniai atostogauja tarp ugdymo laikotarpių, todėl, vertinant bendrą visų atostogų trukmę per mokslo metus, 2017–2018 m. m. Lietuvos pradinių klasių mokiniai per metus ilsėjosi nepilna savaite ilgiau.

3 pav. **Atostogų trukmė pradinio ugdymo pakopoje Europos šalyse 2017–2018 m. m.**

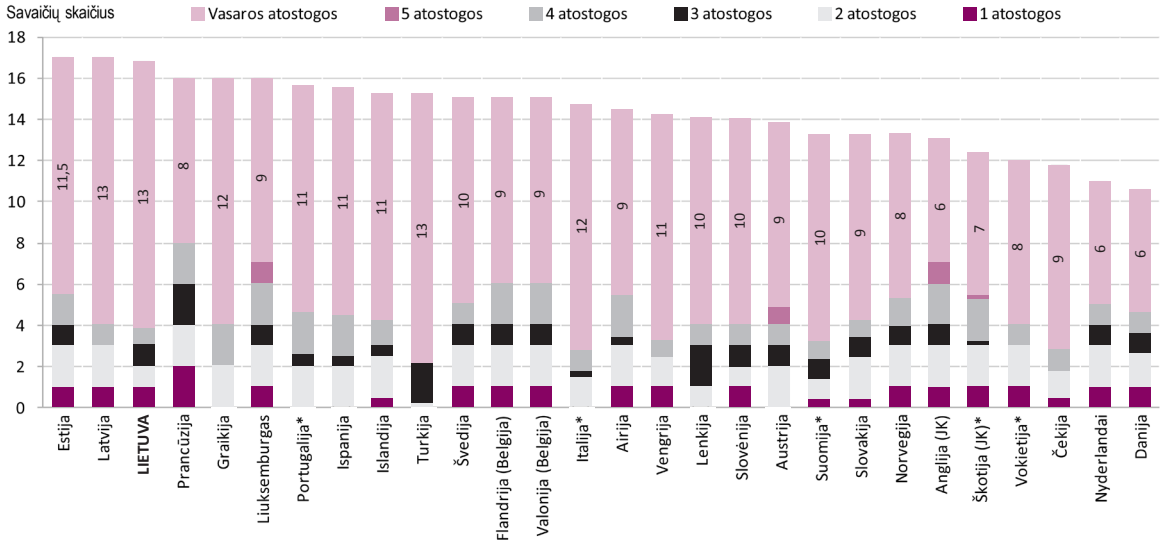

Pastabos: Į atostogas neįskaičiuotos valstybinės ir religinės šventės, išskyrus atvejus, kai šventinės dienos patenka į ilgesnes atostogas. * Minimali atostogų trukmė; kai kuriuose šalies regionuose atostogos gali trukti ilgiau. 1, 2 ir t. t. atostogos – tai pirmosios, antrosios ir t. t. atostogos, kurias turi mokiniai ugdymo proceso metu.

Šaltinis: *EBPO, 2018*

2018–2019 m. m. Lietuvoje pradinio ugdymo pakopos mokiniai vasarą atostogavo **12 savaičių**, pagrindinio ugdymo pakopos mokiniai – **10 savaičių**. Už Lietuvos, taip pat Maltos pradinių klasių mokinius ilgiau atostogavo Albanijos, Bulgarijos, Latvijos, Rumunijos, Turkijos, Italijos, Šiaurės Makedonijos ir Graikijos mokiniai, o trumpiau – kitų 30 Europos šalių (regionų) mokiniai. **Lietuvos pagrindinio ugdymo programos mokinių vasaros atostogos truko tiek, kiek vidutiniškai trunka Europos šalyse (regionuose)** (4 pav.).

4 pav. **Mokinių vasaros atostogų trukmė Europoje 2018–2019 m. m.**

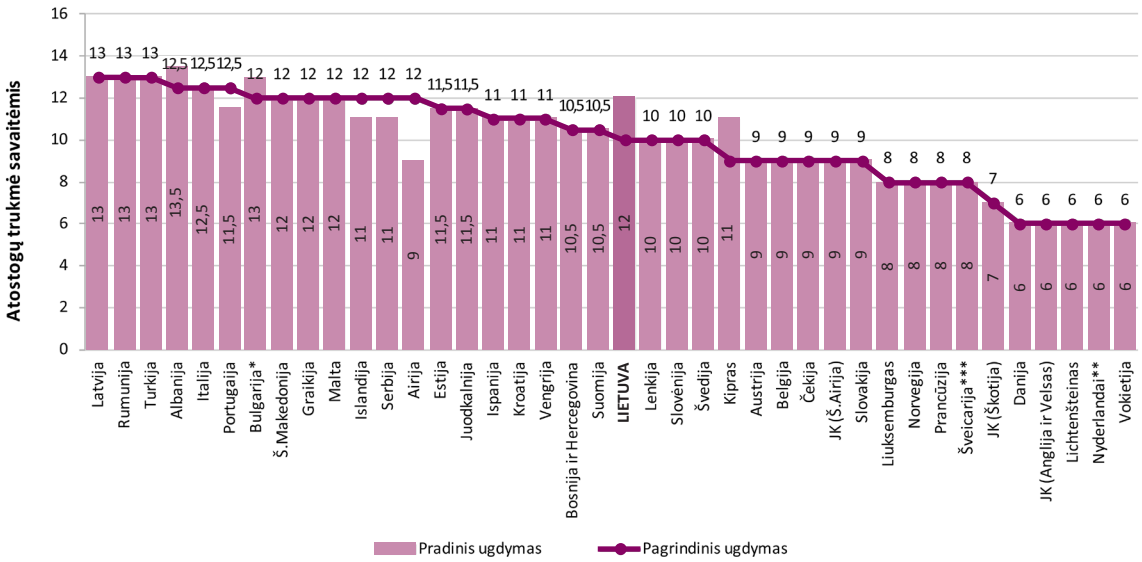

Pastabos: Kai kuriose šalyse atostogų trukmė skiriasi šalies regionuose, šiose šalyse išvestas vidurkis:
* Bulgarijoje 1–4 klasių mokiniai atostogauja 11–15 savaičių, 5–7 klasių – 11–13 savaičių;
** Nyderlandų šiaurinėje dalyje atostogaujama 6 savaites, centrinėje – 7, pietuose – 5 savaites;
*** Šveicarijoje atostogos trunka nuo 5 iki 11 savaičių.

Šaltinis: *Eurydice, 2018 a*

Kiek valandų per savaitę ir per dieną tenka mokytis mokiniams?

Minimalus pamokų skaičius per savaitę Europos šalyse labai svyruoja. Paprastai aukštesnėse klasėse minimalus savaitinis pamokų skaičius didesnis nei žemesnėse. Lietuvoje taikomas *vertikaliojo lankstumo* modelis, t. y. bendrosiose programose dalyko turinys pateikiamas dvejiems mokslo metams, o bendruosiuose ugdymo planuose nurodomas minimalus pamokų skaičius, skirtas dalyko bendrajai programai įgyvendinti per dvejus mokslo metus, ir mokykla gali nuspręsti dvejiems metams nustatytą pamokų skaičių skirstyti kitaip, nei nurodoma bendruosiuose ugdymo planuose, bet dalykui mokyti per dvejus metus privaloma skirti ne mažiau pamokų. Taip pat nurodomas minimalus ir maksimalus privalomų pamokų skaičius per savaitę.

Lietuvoje mokiniui, kuris mokosi **pagal pradinio ugdymo programą,** privalomas ugdymo laikas skaičiuojamas minutėmis per savaitę ir skiriasi pagal mokinio klasę: 1 klasės mokiniams skiriama 770 min. privalomo ugdymo laiko ir 90 min. neformaliojo švietimo laiko per savaitę, 2–4 klasių mokiniai privalomai ugdomi 1 080 min. per savaitę, neformaliajam švietimui taip pat skiriama 90 min. per savaitę. Ugdomoji veikla (derinant formaliojo ir neformaliojo švietimo programų turinį) per dieną 1 klasėje gali trukti ilgiau nei 5 ugdymo valandas, 2–4 klasėse – 6 ugdymo valandas, atsižvelgiant į tai, kiek mokykla gali skirti laiko neformaliojo švietimo programoms įgyvendinti. Daugelyje EBPO šalių pradinių klasių mokiniai mokykloje mokosi trumpiau nei 4 val. per dieną (Lietuvoje vidutiniškai 3,5 val. per dieną), tačiau kai kuriose šalyse (Danijoje, Airijoje ir kt.) pradinukai mokosi ilgiau[3] (OECD, 2018, p. 337).

Daugelyje EBPO šalių privalomas **pagrindinio ugdymo programos mokiniams** ugdymo valandų skaičius per dieną yra didesnis nei pradinio ugdymo mokiniams ir svyruoja nuo 4 iki 6 ir daugiau val. per dieną (OECD, 2018). Besimokantiems pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą Lietuvoje negali būti daugiau kaip 7 pamokos per dieną, o minimalus pamokų skaičius per savaitę svyruoja nuo 26 pamokų 5 klasės mokiniams iki 31 pamokos 9–10 klasių mokiniams (mokyklose, kuriose įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba, pamokų skaičius su kiekviena aukštesne klase didėja: penktokams minimalus pamokų skaičius – 29 per savaitę, 9–10 klasių mokiniams – 33 pamokos per savaitę). Rekomenduojama penktadienį organizuoti mažiau pamokų nei kitomis savaitės dienomis.

Minimalus privalomų pamokų skaičius mokiniui **vidurinio ugdymo pakopoje** yra 28 pamokos per savaitę, tautinių mažumų mokyklose – 31,5 pamokos per savaitę.

Kadangi ilginant mokslo metus Lietuvoje galiojo minėti tie patys pamokų skaičiaus per dieną apribojimai, mokymosi laiko krūvis, tenkantis ugdymo dienai, nesikeitė, tačiau ši pertvarka sudarė galimybes padidinti kai kurių dalykų pamokų skaičių ir, ko gero, pagerinti mokinių žinias tų dalykų, kurių pasiekimai yra žemesni.

[3] Mokymosi valandų per dieną skaičius gaunamas, dalijant metinį valandų skaičių iš mokymosi dienų per mokslo metus skaičiaus.

Kiek dienų ir valandų per mokslo metus mokosi Lietuvos mokiniai lyginant su kitų Europos šalių mokiniais?

Lietuvos mokinių mokymosi valandų ir dienų santykis įvertintas kitų Europos šalių kontekste. 2017–2018 m. m. Lietuvoje **pradinio ugdymo** pakopos mokiniai mokėsi palyginti mažai dienų ir mažai valandų per metus (5 pav.). 2018–2019 m. m. Lietuvos pradinių klasių mokiniams teko mokytis daugiau dienų ir valandų, tačiau **metinis mokymosi dienų ir valandų skaičius ir toliau lieka tarp mažiausių**, lyginant su kitomis šalimis.

Mokymosi laiko krūvis **pagrindiniame ugdyme** Europos šalyse palygintas pagal mokymosi valandų vidurkį per dieną (6 pav.), palyginimo tikslais suskirsčius šalis į grupes: šalys, kuriose mokomasi mažiau nei vidutiniškai – 4,1–4,8 val. per dieną; šalys, kuriose mokomasi vidutiniškai – 4,9–5,3 val. per dieną, ir šalys, kuriose tenka mokytis daugiau nei vidutiniškai – 5,6–6 val. per dieną. Daugiausiai valandų per dieną mokomasi Airijoje, Prancūzijoje, Belgijoje (Flandrijoje), Ispanijoje ir Danijoje. Palyginti nedaug valandų per dieną mokomasi 14 šalių, tarp jų – Lietuvoje, Estijoje, Švedijoje, Suomijoje ir kt. Po pastarųjų mokslo metų ilginimo pertvarkų **Lietuva išliko tarp šalių, kuriose mokiniai pagal pagrindinio ugdymo programą mokosi mažiau valandų per dieną nei vidutiniškai Europoje.**

5 pav. **Mokymosi dienų ir valandų sąsajos pradiniame ugdyme****

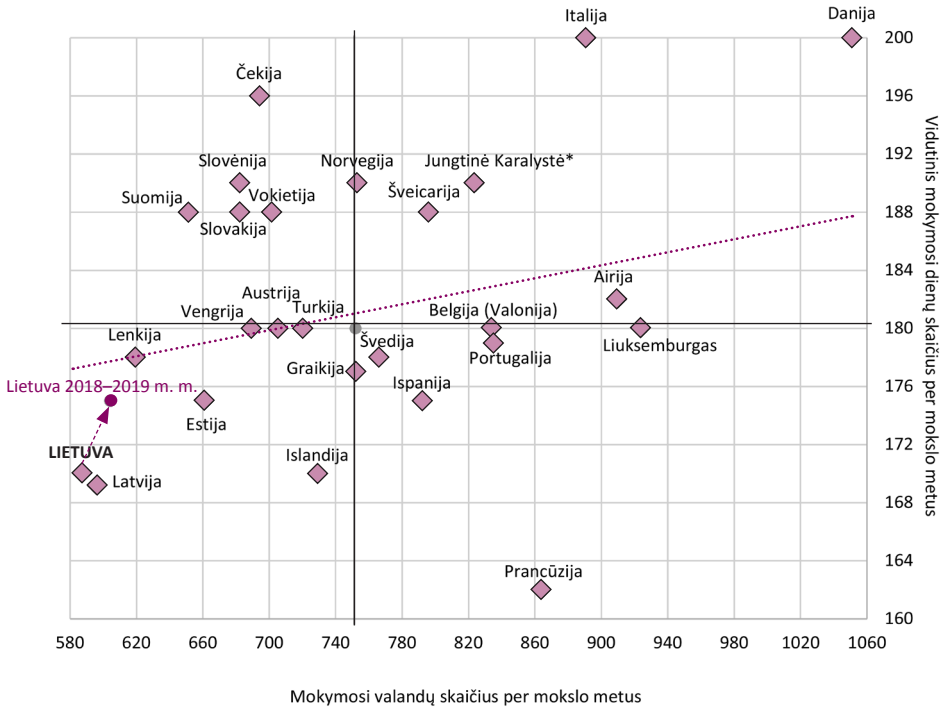

* Jungtinėje Karalystėje mokymosi valandų skaičius svyruoja nuo 787 iki 861 val. per metus pradiniame ugdyme.

** Įtrauktos tik tos šalys, kurių duomenis pateikia ir *Eurydice*, ir EBPO. Pateikiami *Eurydice* rekomenduojamų minimalių mokymosi valandų ir EBPO vidutinis mokymosi dienų 2017–2018 m. m. skaičius.

Sankirtoje nurodoma mokymosi dienų ir valandų skaičiaus medianų reikšmės, nes mediana geriau nei vidurkis atskleidžia reikšmių sklaidos vidurinę padėtį, kai yra išskirčių (šiuo atveju Danijos duomenys).

Šaltinis: *Eurydice, 2018 a; EBPO, 2018*

6 pav. **Mokymosi dienų ir valandų sąsajos pagrindiniame ugdyme 2017–2018 m. m.****

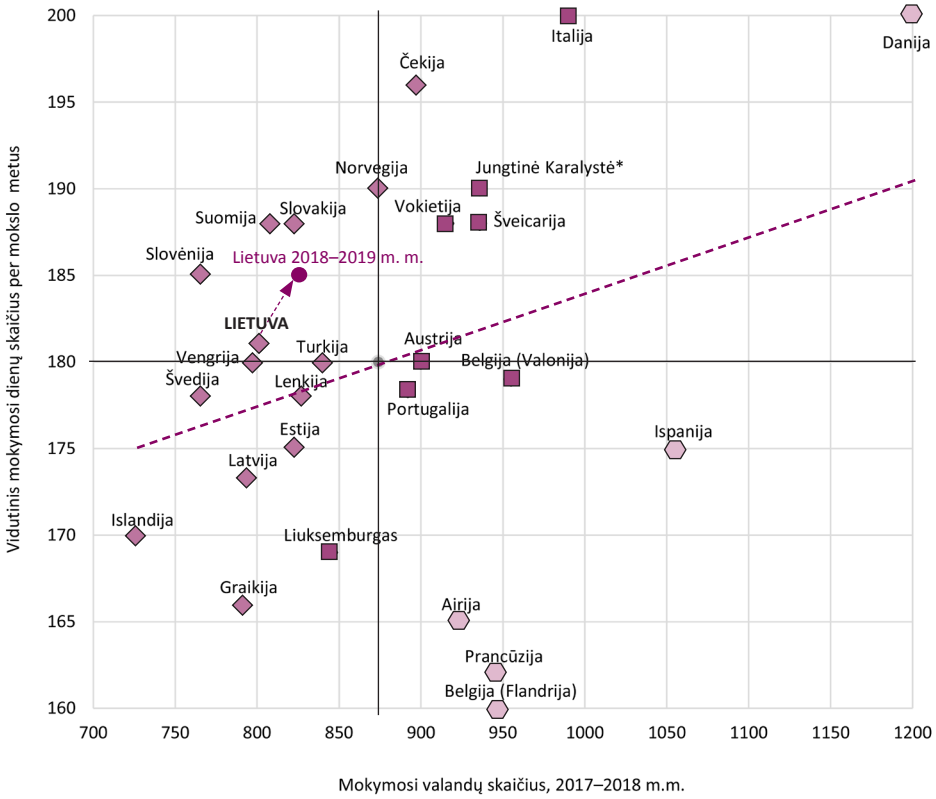

* Jungtinėje Karalystėje mokymosi valandų skaičius svyruoja nuo 922 iki 950 val. pagrindiniame ugdyme.

** Įtrauktos tik tos šalys, kurių duomenis pateikia ir *Eurydice*, ir EBPO. Pateikiami *Eurydice* rekomenduojamų minimalių mokymosi valandų ir EBPO vidutinis mokymosi dienų 2017–2018 m. m. skaičius.

Sankirtoje nurodoma mokymosi dienų ir valandų skaičiaus medianų reikšmės, nes mediana geriau nei vidurkis atskleidžia reikšmių sklaidos vidurinę padėtį, kai yra išskirčių (šiuo atveju Danijos duomenys).

Šalių ženklų reikšmės: ◆ – mokiniui tenka mažesnis nei vidutinis mokymosi valandų skaičius (4,1–4,8 val. per dieną), ■ – vidutinis valandų skaičius (4,9–5,3 val. per dieną), ⬡ – didesnis nei vidutinis valandų skaičius (5,6–6 val. per dieną).

Šaltinis: *Eurydice, 2018 a; EBPO, 2018*

Kaip siejasi mokymuisi skiriamas laikas ir mokymosi pasiekimai?

Bendras mokymosi laikas

Mokiniai mokosi ne tik per pamokas, bet ir atlikdami namų darbus, mokydamiesi papildomai padedant korepetitoriams ir pan. PISA 2015 mokinių apklausos duomenyse ieškota sąsajų tarp bendros mokymosi trukmės valandomis per savaitę (pamokose ir po pamokų) ir mokinių pasiekimų. Vidutiniškai EBPO šalyse mokiniai, iš viso skiriantys 60 ir daugiau valandų per savaitę mokymuisi (pamokose ir po jų), surenka 28 taškais mažiau matematinio raštingumo, 33 taškais mažiau skaitymo gebėjimų ir 31 tašku mažiau gamtamokslinio raštingumo pasiekimų patikrinime nei mokiniai, kurie mokosi ne daugiau kaip 40 valandų per savaitę (OECD, 2017 a).

Penkiolikmečių gamtamokslinio raštingumo rezultatai ir mokymuisi bendrai skiriamas laikas įvairiose šalyse labai skiriasi: vienose šalyse (Azijos) daugiau laiko mokymuisi lemia aukštesnius pasiekimus, kitose (visose Europos šalyse) – žemesnius. Tačiau jeigu Airijoje ilga mokymosi trukmė neturi didelės neigiamos įtakos, tai, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Šveicarijoje mokiniai, kurie mokosi iš viso 60 ir daugiau valandų per savaitę, pasiekia net 60–65 taškais žemesnį gamtamokslinio raštingumo rezultatą nei tie, kurie mokosi 40 ir mažiau valandų per savaitę (tiek daug laiko besimokančių mokinių šiose šalyse yra nedaug – 4 ir 7 procentai; EBPO vidurkis – 13 proc.). **Lietuvoje** 60 ar daugiau valandų per savaitę **mokosi kas aštuntas mokinys** (12 proc.) ir **pernelyg ilgas mokymuisi skirtas laikas turi gana didelę neigiamą įtaką jų rezultatams**: šie penkiolikmečiai pasiekia **40 taškų žemesnį gamtamokslinio raštingumo rezultatą** nei tie, kurie mokosi trumpiau (7 pav.). Tad daug valandų, tikėtina, dažniau linkę mokytis mokymosi sunkumų turintys mokiniai, kuriems ilgesnis laikas padeda bent iš dalies prisivyti bendraamžius, bet nepadeda pasiekti aukštesnių rezultatų.

7 pav. **Mokinių, kurie iš viso mokosi 60 ir daugiau val. per savaitę, ir mokinių, kurie mokosi ne daugiau kaip 40 val. per savaitę, gamtamokslinio raštingumo skirtumai**

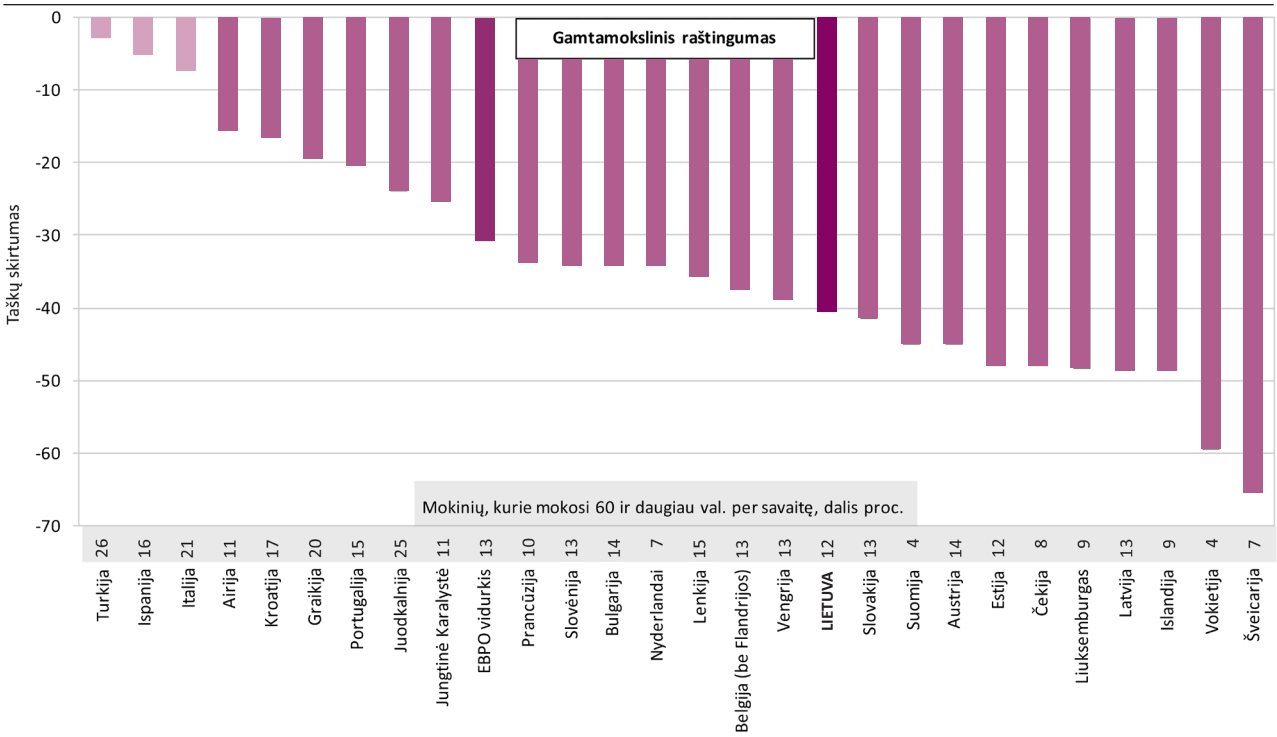

Šaltinis: *OECD, 2017, III.3.5 pav.*

Įvairiose šalyse mokymosi trukmė turi nevienodą poveikį mokymosi rezultatams. 8 pav. pateikiamas Europos šalių palyginimas pagal tai, kokią „grąžą“ suteikia „investuojamas“ į gamtos mokslus, matematiką ir skaitymą laikas. Kaip matyti, **viena mokymosi valanda** Suomijoje, Vokietijoje ar Šveicarijoje **leidžia mokiniui pasiekti** 13–15 taškų; vidutiniškai EBPO šalyse, kaip ir **Lietuvoje – apie 11 taškų** kiekvieno iš trijų dalykų mokymosi pasiekimuose.

Daug taškų, tenkančių vienai mokymosi valandai, ne visai atspindi šalies švietimo sistemos efektyvumą, nes šiuo atveju įskaičiuojamas ir laikas, kurį mokiniai mokosi ne pamokų metu, tačiau tai iš dalies gali atspindėti mokinio mokymosi efektyvumą. Veiksmingas tas mokymasis, kai per trumpesnį laiką pasiekiami geresni rezultatai. Tokiu požiūriu vertinant šiuos rezultatus, **iš 30-ties lygintų šalių 19-oje**, pavyzdžiui, Suomijoje, Vokietijoje ir kt., **mokinių mokymasis veiksmingesnis nei Lietuvoje**. Europos šalių mokiniams reikia mažiau laiko, kad pasiektų tą patį rezultatą, kurį Lietuvos penkiolikmetis gali pasiekti su didesnėmis mokymosi laiko sąnaudomis.

8 pav. **Sąsajos tarp mokymosi valandų* ir gamtamokslinio raštingumo, matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų PISA 2015 tyrime**

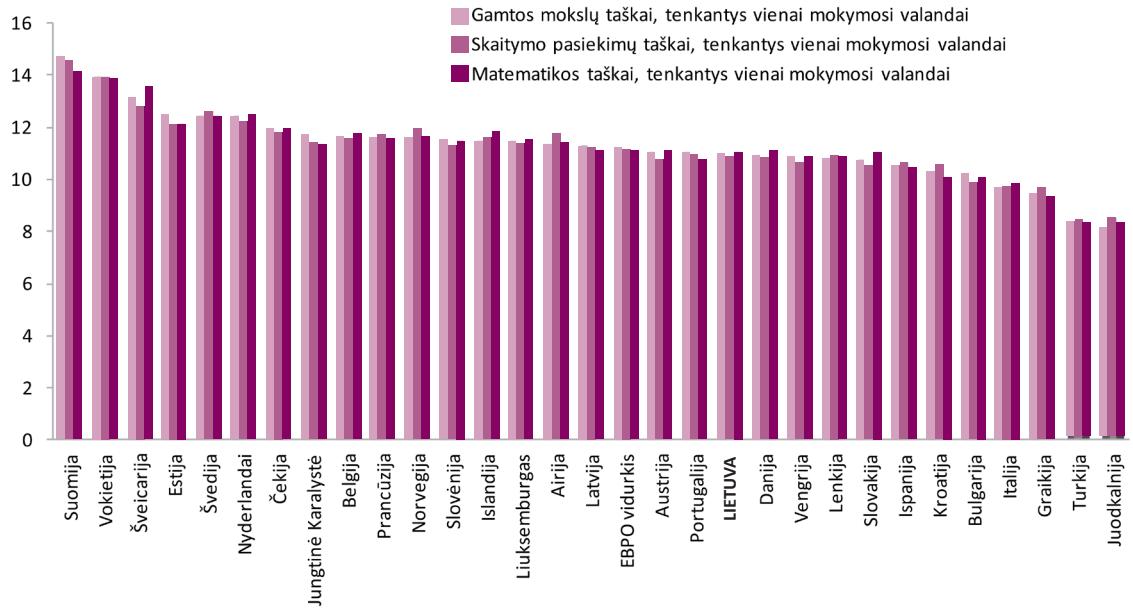

* Į mokymosi valandas įskaičiuojamas visas mokymuisi skirtas laikas (pamokose ir po jų) per savaitę.

Šaltinis: *OECD, 2016, II.6.23 pav.*

Mokymosi pamokų metu laikas

PISA 2015 duomenų analizė atskleidė, kad **didesnis valandų skaičius, skirtas gamtos mokslų pamokoms, turėjo teigiamą įtaką penkiolikmečių gamtamokslinio raštingumo rezultatams PISA tyrime.** Vidutiniškai EBPO trijuose ketvirčiuose šalių mokiniai, kurie mokosi daugiau valandų per gamtos mokslų pamokas, pasiekia aukštesnį rezultatą. **Kiekviena papildoma valanda, praleista gamtos mokslų pamokose, vidutiniškai maždaug 5 taškais padidina gamtamokslinio raštingumo rezultatą** (OECD, 2016, II.6.19 pav.).

PIRLS[4] 2016 tyrime buvo renkami šalių duomenys, kiek valandų buvo skirta ketvirtų klasių mokinių kalbos ir atskirai skaitymo mokymui (įskaitant skaitymo mokymą per visų dalykų pamokas). Duomenų analizė rodo, kad dvidešimties aukščiausius rezultatus pademonstravusių pasaulio šalių kalbos ar skaitymo mokymui skiriamas laikas skiriasi reikšmingai: mažiausiai laiko kalbos ir skaitymo mokymui skirianti Lenkija pagal bendruosius skaitymo rezultatus lenkia daugumą pirmojo dvidešimtuko šalių, įskaitant daugiausiai tam laiko skiriančius Nyderlandus (NEC, 2017). **Lietuva kalbos mokymui (183 val.) ir skaitymo mokymui (144 val.) 2016 m. skyrė vidutiniškai mažiau valandų nei tarptautinis vidurkis, tačiau mokinių skaitymo rezultatai buvo statistiškai reikšmingai aukštesni už PIRLS skalės vidurkį.** Manytina, kad skaitymo rezultatų pagerėjimui Lietuvoje turėjo įtakos ir padidėjęs pradinių klasių mokytojų dėmesys teksto suvokimo gebėjimams ugdyti, taip pat veiksmingos skaitymo pasiekimų gerinimo priemonės (NEC, 2017).

TIMSS[5] gamtos mokslų pasiekimų tyrimo duomenimis, **Lietuva buvo tarp šalių, gamtos mokslų mokymui skiriančių daugiausiai laiko** (205 val. per metus), o geriausius rezultatus pasiekusios Rytų Azijos šalys gamtos mokslų mokymui skyrė kur kas mažiau laiko (94–144 val.) (NEC, 2016 c).

Pamokų praleidimas ir vėlavimas į pamokas

Žemesnius mokymosi rezultatus, be kitų veiksnių, lemia ir pamokų praleidimas bei vėlavimas. PISA penkiolikmečių 2015 m. pasiekimų tyrimuose visose tirtose srityse (gamtos mokslų, skaitymo, matematinio raštingumo) **nė karto nepraleidusieji pamokų be pateisinamos priežasties** per paskutines dvi savaites iki PISA tyrimo (tokių mokinių Lietuvoje buvo 52 proc., EBPO vidurkis – 57 proc.) **pasiekė 42–68 taškais aukštesnį vidutinį rezultatą lyginant su tais, kurie praleido pamokas 5 ir daugiau kartų**. Vėlavimas į pamokas taip pat turi įtakos mokinių pasiekimams: **nė karto nevėlavusių mokinių vidutiniai rezultatai buvo 30–40 taškų aukštesni nei dažnai (5 ir daugiau kartų) vėlavusių** į pamokas mokinių (9 pav.). Tad būtina kurti paveikesnes nelankomumo ir vėlavimo prevencijos bei mokinių motyvavimo priemones, kurios skatintų nepraleisti pamokų.

9 pav. Lietuvos penkiolikmečių rezultatų vidurkis pagal tai, kiek kartų mokiniai praleido pamokas be pateisinamos priežasties ir kiek kartų vėlavo į pamokas per paskutines 2 savaites iki PISA tyrimo

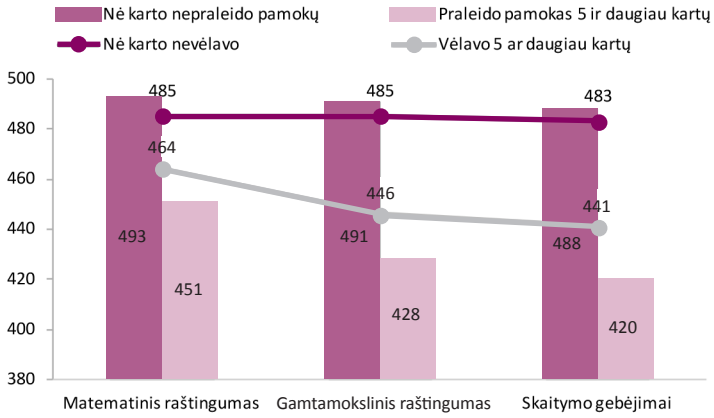

Šaltinis: *OECD, 2016, II.6.23 pav.*

[4] PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*) – Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas. PIRLS tyrimu nagrinėjami 4 klasės mokinių skaitymo pasiekimai ir ketvirtokų patirtis mokantis skaityti namuose ir mokykloje. PIRLS tyrimas atliekamas kas 5 metai; Lietuva tyrime dalyvavo 2006, 2011 ir 2016 metais.

[5] Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas (angl. *TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study*) vykdomas kas ketverius metus. Juo tiriami 4 ir 8 klasės mokinių matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai, jų kaita ir pasiekimus lemiantys socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai. Lietuva IEA TIMSS tyrime dalyvauja nuo 1995 m. Pirmuose dviejuose tyrimo cikluose (1995 ir 1999 m.) buvo tiriami tik 8 klasės mokinių pasiekimai, o nuo 2003 m. tiriami ir Lietuvos 4 klasės mokinių pasiekimai. Iki šiol buvo įgyvendinti šeši tyrimo ciklai (1995, 1999, 2003, 2007, 2011 ir 2015 m.).

Papildomo mokymosi laikas

EBPO PISA penkiolikmečių 2015 m. apklausoje prašyta mokinių įvertinti, kiek laiko jie skiria įvairių mokomųjų dalykų mokymuisi po pamokų – ruošia namų darbus, mokosi privačiai (padedami korepetitorių), papildomose pamokose ir pan. Duomenys rodo, kad 2015 m. daugiausiai laiko mokymuisi ne pamokų metu skyrė Turkijos ir Juodkalnijos penkiolikmečiai (OECD, 2016) (10 pav.). **Lietuvos penkiolikmečiai mokėsi po pamokų apie 18,5 val. per savaitę – daugiau laiko nei** Estijos, Slovėnijos ir **daugelio kitų Europos šalių mokiniai**. Mažiausiai laiko papildomam mokymuisi buvo skiriama Vokietijoje ir Suomijoje – 11–12 val. per savaitę.

10 pav. Vidutinis laikas valandomis per savaitę, kurį Europos penkiolikmečiai praleidžia, mokydamiesi įvairių mokomųjų dalykų po pamokų (2015)

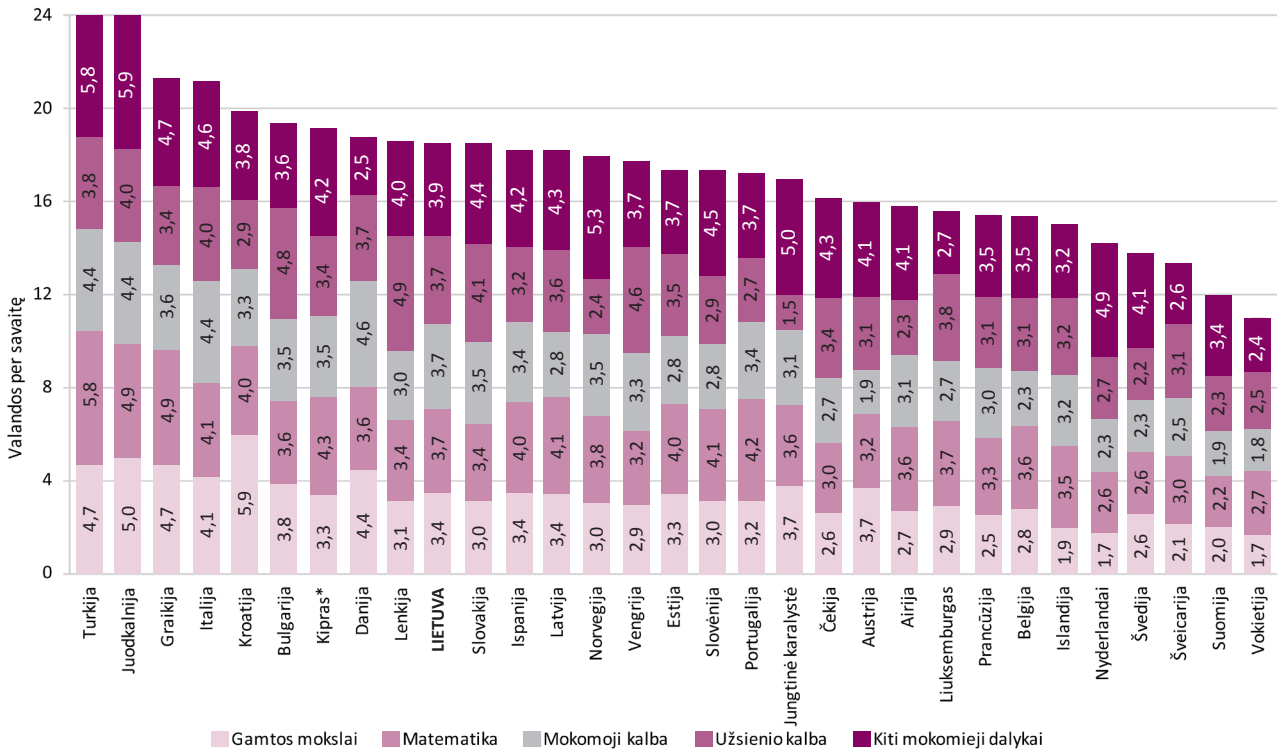

Pastabos: Įtrauktos tik tos šalys, kurių yra reprezentatyvūs duomenys. Mokymosi trukmė po pamokų apima namų darbus, papildomą mokymąsi mokykloje ir privačiai.

* Kipro duomenys sietini tik su pietine salos dalimi, kurią valdo Kipro Respublikos vyriausybė.

Šaltinis: *OECD, 2016*

PISA 2015 tyrimo duomenimis, iš nurodžiusių, kad mokosi papildomai (pas savo mokyklos dalyko mokytoją ar kitą korepetitorių) vidutiniškai EBPO šalyse (22 šalių vidurkis) apie 60 proc. penkiolikmečių mokėsi papildomai gamtos mokslų, 72 proc. – matematikos. **Lietuvoje**, panašiai kaip ir vidutiniškai EBPO šalyse, iš nurodžiusių, kad mokosi papildomai, mokinių, **55,8 proc. papildomai mokėsi gamtos mokslų, 65,6 proc. – matematikos**, vidutiniškai tam skirdami **2–3 val. per savaitę**. 46,3 proc. Lietuvos mokinių poreikį mokytis papildomai argumentavo noru pagerinti savo ugdymosi rezultatus (OECD, 2017 a, III.3.6 pav.).

EBPO šalyse PISA 2015 tyrime **nustatytos neigiamos sąsajos tarp namų darbų ruošimo trukmės ir gamtamokslinio raštingumo rezultatų** (OECD, 2016). TIMSS 2015 m. tyrime **aukščiausių gamtos mokslų rezultatų vidutiniškai pasiekė mokiniai, kurie gamtos mokslų namų darbus per savaitę ruošė ilgiau nei 45 minutes, bet trumpiau nei 3 valandas**. Mokinių, kurie gamtos mokslų namų darbus ruošė 3 valandas ar daugiau per savaitę, rezultatų tarptautinis vidurkis buvo mažiausias; tokios pačios tendencijos pastebėtos ir analizuojant laiką, skiriamą matematikos namų darbams (NEC, 2016 b; 2016 c). Tikriausiai šios tendencijos reiškia, kad mokiniams, kuriems nelabai sekasi mokytis dalykų, namų darbų užduotims atlikti reikia daugiau laiko. Kita vertus, yra šalių, kuriose mažiausiai laiko skiriama namų darbams (pavyzdžiui, Suomijoje), bet pasiekiama aukščiausių rezultatų. Galbūt jose skiriami kokybiškai kitokie namų darbai ir daugiau žinių išmokstama per pamokas.

Analizės rezultatų aptarimas

Mokslo metų trukmės ilginimas Lietuvoje sudarė sąlygas mokykloms skirti papildomai laiko kokybiškam ugdymui ir mokinių pasiekimų gerinimui. Padidinus kai kurių dalykų pamokų skaičių ir atitinkamai sumažinus papildomo mokymosi po pamokų bei namų darbų ruošimo trukmę, galima pasiekti geresnius mokymosi rezultatus, kartu taikant kitas ugdymo kokybės gerinimo priemones.

Tarptautiniai tyrimai ir kasmetinės Lietuvos švietimo būklės apžvalgos atskleidžia, kad egzistuoja dideli mokinių pasiekimų skirtumai priklausomai nuo mokyklos vietovės, regiono, klasės, socialinio, ekonominio, kultūrinio konteksto, mokinio mokymosi kalbos. Taip pat yra daug veiksnių, kurių gerinimas gali turėti teigiamos įtakos mokinių pasiekimams, pavyzdžiui: ilgesnis ankstyvasis ikimokyklinis ugdymas, šeimų dėmesys ugdančiosioms veikloms, namie esančių edukacinių išteklių kiekis, tėvų išsilavinimas, paties mokinio ugdymosi patirtis, jos įvairovė, pastangos mokytis; **labai svarbi mokyklos veiklos kokybė**, kuriai turi įtakos aprūpinimas ugdymo priemonėmis, mokytojų kvalifikacija ir dėmesys ugdymo turinio bei kognityvinių gebėjimų sritims, kuriose mokiniai pasiekė žemesnius rezultatus, šiuolaikiškų ugdymo metodų ir priemonių taikymas (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkiai, 2019).

Tyrėjai (Pradinio ugdymo organizavimo ypatumai: kiek tai turi įtakos mokinių pasiekimams?, 2015) pateikia išvadą, kad pradinio ugdymo organizavimo forma (mokslo metų trukmė, ugdymo valandos, pamokų skaičius per savaitę ir pan.) vis dėlto turi palyginti mažą įtaką mokinių pasiekimams – **didžiausią įtaką turi pamokų kokybė**. Lietuvos pradinių klasių mokiniai, mokydamiesi net mažiau valandų nei vidutiniškai Europoje, geba pasiekti gerus rezultatus: PIRLS 2016 tyrime skaitymo rezultatai aukštesni už šalių vidurkį, TIMSS tyrime matematikos pasiekimai stabilūs, gamtos mokslų pasiekimai gerėja visuose tyrimo cikluose. 2018 m. nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo (NMPP) visose tikrintose srityse išaugo aukštesnjį lygį pasiekusių ketvirtokų dalis, sumažėjo mokinių, nepasiekiančių patenkinamo pasiekimų lygio, dalis. Vis dėlto Lietuvos pagrindinio ugdymo pakopos mokinių pasiekimai tarptautiniuose tyrimuose vidutiniški, o nacionaliniai tyrimai rodo pasiekimų skirtumus: nuo 2015 m. NMPP 6, 8 klasių mokinių pasiekimai gerėjo, o PUPP 10 klasės mokinių rezultatai blogėjo (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkis, 2019), todėl vertėtų atkreipti dėmesį į Schleicher[6] (2018) įžvalgas, kuris, remdamasis EBPO PISA duomenų analize, teigia, kad **negerinant pamokų kokybės, tik padidinus valandų, skirtų mokymuisi skaičių, rezultatai šalyse linkę gerėti,** nors **pagerinus pamokų kokybę mokinių pasiekimai tampa geresni**, net ir neilginant mokymuisi skirto laiko. Tokias tendencijas pasauliniu mastu pastebi ir PIRLS bei TIMSS tarptautinių pasiekimų analitikai (NEC TIMSS, PIRLS tyrimų ataskaitos).

Tai, kad **mokiniai nėra patenkinti mokymo mokykloje kokybe**, iš dalies parodė apklausos, atskleidusios papildomo mokymosi padedant korepetitoriui mastą. 2014 m. MOSTA, atlikusi Lietuvos baigiamųjų klasių mokinių apklausą, nustatė, kad daugiau nei trečdalis jų turi bent vieną korepetitorių. Valstybinis auditas, atlikęs tėvų apklausą 2017 m., nustatė, kad **apie 34 proc. mokyklinio amžiaus vaikų**, tėvų teigimu, **naudojasi korepetitorių paslaugomis**, **didmiesčiuose – 40 proc. mokinių**. Tie, kurie nesinaudoja korepetitorių paslaugomis, būtų linkę jomis naudotis, jei netrūktų lėšų korepetitoriams samdyti. Maždaug kas ketvirtam mokiniui **korepetitoriai buvo samdomi todėl, kad mokykloje nepakankamai aiškiai išdėstomas dalykas** (Valstybinio audito ataskaita, 2017).

Vis dėlto teigiamų poslinkių yra. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros išorinio mokyklų vertinimo protokolų analizė parodė, kad 2011–2018 m. **dažnėjo šiuolaikiškų ugdymo metodų taikymas pamokose**: 2011 m. – 37 proc., 2017 m. – 54 proc., 2018 m. – 60 proc. pamokų buvo organizuotos šiuolaikiškai, t. y. jose buvo organizuotas darbas poromis ar grupėmis, atliekami bandymai, pamokos vyko ne klasėje, mokiniai pristatė savo parengtus darbus, organizuotos mokinių diskusijos arba edukaciniai žaidimai (Kalvaitis, 2018), **tačiau, 2018 m. duomenimis, net 51 proc. pamokų visai nebuvo aiškinti pamokos vertinimo kriterijai, 29 proc. pamokų nebuvo organizuotas įsivertinimas** – svarbūs *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015) apibūdintos geros mokyklos aspektai, padedantys mokiniui pasiekti geresnius mokymosi rezultatus (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkiai, 2019, p. 44). Be to, nors vidutiniškai aukštą kvalifikacinę kategoriją turinčių mokytojų vedamų pamokų kokybė šalyje išties geresnė, aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis šalies savivaldybėse labai skiriasi (o šalies mastu aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis didėja, bet didėja ir neturinčių reikiamos kvalifikacijos mokytojų dalis); egzistuoja dideli net ir turinčių tą pačią kvalifikacinę kategoriją mokytojų **pamokų kokybės skirtumai** (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkis, 2019, p. 45–46).

Tad tik kartu su mokslo metų trukmės ilginimu kompleksiškai taikant ir kitus veiksnius, prisidedančius prie ugdymo kokybės gerinimo, galima tikėtis reikšmingo mokinių pasiekimų pagerėjimo. Kaip rodo švietimo būklės naujausia apžvalga, šiam tikslui pasiekti reikia atnaujinant ugdymo turinį gerinti mokyk-

[6] Andreas Schleicher – EBPO švietimo ir įgūdžių direktorato direktorius, EBPO generalinio sekretoriaus specialusis patarėjas švietimo politikos klausimais.

lų veiklos kokybę (keliant mokytojų kvalifikaciją ir gerinant pamokų kokybę, taikant veiksmingas mokinių vėlavimo ir mokyklos nelankymo prevencijos priemones, užtikrinant pakankamą švietimo pagalbos specialistų skaičių mokiniams, patiriantiems mokymosi ir elgesio sunkumų, aprūpinant mokyklas reikiamomis ugdymo priemonėmis, skiriant reikiamą dėmesį emocinei aplinkai mokyklose gerinti, prevencinėms programoms vykdyti, savivaldybėms imtis veiksmingų priemonių ugdymo kokybei ir taupiam išteklių naudojimui užtikrinti (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkis, 2019). Tikslinga stiprinti mokymą tų mokomųjų dalykų, kurių žemesni mokinių mokymosi pasiekimai, labiau individualizuoti ugdymą, tobulinti mokinių pasiekimų vertinimo sistemą.

Šaltiniai

1. Barkauskaitė M., Martišauskienė E., Gaigalienė M., Indrašienė V., Dačiulytė R., Zybartas S., Guoba A. (2004). Mokymosi krūviai bendrojo lavinimo mokykloje. Tiriamojo darbo ataskaita. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Vilniaus pedagoginis universitetas.
2. Eurydice (2018 a). *The Organisation of School Time in Europe. Primary and General Secondary Education* – 2018/19. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. Eurydice (2018 b). *The Organisation of School Time in Europe. Primary and General Secondary Education* – 2017/18. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
4. Eurydice (2018 c). *Compulsory Education in Europe* – 2018/19. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
5. Eurydice (2018 d). *Recommended Annual Instruction Time in Full-time Compulsory Education in Europe* – 2017/18. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. Kalvaitis A. (2018). Mokymo ir mokymosi priemonių naudojimo pamokose praktika ir pokyčiai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose. https://www.mokykla2030.lt/pristatome-tyrima-mokymo-ir-mokymosi-priemoniu-naudojimo-pamokose-praktika-ir-pokyciai-lietuvos-bendrojo-ugdymo-mokyklose/.
7. Lenčiauskienė I., Zaborskis A. (2005). Per didelio mokymosi krūvio įtaka moksleivių sveikatai. Visuomenės sveikata 2005; 3(30): 33–40.
8. Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2019. Mokinių pasiekimų atotrūkis (2019). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. V-442 „Dėl 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“.
10. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. V-446 „Dėl 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo plano patvirtinimo“.
11. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. V-457 „Dėl 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“.
12. NEC (2017). Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2016. Ataskaita. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras.
13. NEC (2016 a). Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas OECD PISA 2015. Ataskaita. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras.
14. NEC (2016 b). Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas TIMSS 2015. Ataskaita. Gamtos mokslai. 8 klasė. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras.
15. NEC (2016 c). Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas TIMSS 2015. Ataskaita. Matematika. 8 klasė. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras.
16. Sketerskienė R. (2009). Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų 6 ir 8 klasių mokymosi krūvis bei jo sąsaja su sveikata. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, Vilnius.
17. OECD (2014). „Does Homework Perpetuate Inequities in Education?“. PISA in Focus, No. 46, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/5jxrhqhtx2xt-en.
18. OECD (2016). *PISA 2015 Results (Volume II): Policies and Practices for Successful Schools*. PISA, OECD Publishing, Paris.
19. OECD (2017). *Education in Lithuania. Reviews of National Policies for Education*. OECD Publishing, Paris.
20. OECD (2017 a). *PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being*. PISA, OECD Publishing, Paris.
21. OECD (2018). *Education at a Glance* 2018: OECD Indicators. OECD Publishing, Paris.
22. Sharp C. (2002). School Starting Age: European Policy and Recent Research.
23. Schleicher A. (2018). "Debunking some myths". in World Class: How to Build a 21st-Century School System, OECD Publishing, Paris.
24. Švietimo problemos analizė. 2015 m. lapkritis, Nr. 12 (136). Pradinio ugdymo organizavimo ypatumai: kiek tai turi įtakos mokinių pasiekimams?
25. Valstybinio audito ataskaita „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“. 2017 m. lapkričio 28 d. Nr. VA-2017-P-50-1-20 https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3778.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/svietimo-problemos-analizes/2012-metu; http://www.nmva.smm.lt/politikos-analize/trumpos-svietimo-problemos-analizes/.
Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vyriausiąją specialistę Jūratę Vosylytę-Abromaitienę (jurate.vosylyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė dr. Svajonė Mikėnė, Nacionalinės švietimo agentūros Stebėsenos ir vertinimo departamento Švietimo politikos analizės skyriaus analitikė.

Konsultavo: Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjo pavaduotoja dr. Rita Dukynaitė ir vyriausioji specialistė Jūratė Vosylytė-Abromaitienė, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja Laimutė Jankauskienė ir Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėjo pavaduotoja Audronė Šuminienė.

Kiek laiko mokosi Lietuvos mokiniai palyginti su kitomis Europos šalimis ir kokį poveikį mokymosi laikas turi mokinių pasiekimams?

Redaktorė *Nijolė Šorienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2019-10-23. Tir. 400 egz.
Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Infrastruktūros plėtros departamento IT, leidybos ir logistikos skyrius, M. Katkaus g. 44, 09217 Vilnius
Spausdino UAB „INDIGO print“, Piliakalnio g.1, 46223 Kaunas

ISSN 2669-0977